

PREMA SINODALNOJ CRKVI

Nediljko A. ANČIĆ

Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu
Zrinsko-frankopanska 19, p.p. 329, 21 000 Split
nancic@kbf-st.hr

U posljednje se vrijeme sve više razmišlja o sinodalnosti ne samo u stručnim teološkim krugovima nego se na nju opetovano poziva i papa Franjo u različitim svojim obraćanjima. Ta činjenica zacijelo ohrabruje. U kontekstu govora o novoj evangelizaciji kao odgovoru Crkve na aktualne izazove suvremenog svijeta ne može se mimoći problem crkvenih struktura i načina njihova funkcioniranja. Već je nerijetko upozoravano kako su one danas na različitim crkvenim razinama birokratizirane, daleko od vjernika i njihovih životnih pitanja i potreba, premalo dijaloške, a često jednostrano hijerarhijski shvaćene i sebi samodostatne. Taj problem i slabost u crkvenom životu, koji vapi za promjenama, nije nepoznat niti je pojava novijeg datuma. Upućeniji se možda sjećaju knjižice poznatog teologa Karla Rahnera od prije više od četiri desetljeća pod znakovitim naslovom *Promjena strukture Crkve kao zadaća i šansa*. Pritom se ne radi o tzv. nosivim elementima ustroja koji zadiru u samu bit i specifičnost Crkve kao božansko-ljudske ustanove, nego je riječ o raznolikim dijelovima u organizacijskom tkivu i o mentalitetima koji su se kao povijesno društveni oblici razvili u Božjem narodu tijekom njegova hoda kroz stoljeća pa su prema tome podložni promjenama.

U nastojanju oko evangelizacije, koja je zadaća svih vjernika, očigledno postoji nekoliko važnih razloga za promjenu neprikladnih struktura i odnosa sukladno potrebama našega vremena. Prvi je činjenica da je danas kod kršćanskih vjernika kao građana suvremenog društva, za razliku od nekoć, znatno porasla razina opće naobrazbe, uključujući i teološku. Oni imaju izraženu svijest svojega ljudskog dostojanstva, posjeduju raznolike strukovne

kompetencije i na različite načine participiraju u društvenom životu. Međutim ti isti vjernici kao članovi eklezijalne zajednice u Crkvi susreću se s posve drukčijim i njima stranim paternalističkim sustavom odnosa i vlasti gdje oni uglavnom nisu aktivni subjekti u crkvenom životu već pretežno pasivni objekt pastoralnog nastojanja. Drugi je razlog vezan uz Koncil, koji je svojedobno uočio taj problem te započeo svekoliku reformu teologije, liturgije i crkvenih institucija. Koncilsko shvaćanje Crkve vidi spasenjsku zajednicu kao Božji narod kojeg čine svi krštenici. Oni su dionici zajedničkog svećeništva svih vjernika koje je temelj kršćanskog poslanja, imaju pomazanje Duha te se po svojem nadnaravnom osjećaju vjere ne mogu prevariti u vjerovanju (*in credendo*) (usp. LG 10–13). Ti i brojni drugi elementi koncilske slike o Crkvi, koji uvelike revaloriziraju dotadašnji zapostavljen položaj i ulogu vjernika laika, sada nužno zahtijevaju njihovu suradnju, suodgovornost i suodlučivanje na svim crkvenim razinama, što nalazi izraz i sintezu u pojmu sinodalnosti (vidi: Nikola BIŽACA, Sinodalnost preduvjet uspjeha nove evangelizacije, u: *Crkva u svijetu*, 47 [2012.] 3, 295–298). Posve je jasno da se nova teološka promišljanja i otvorene pastoralne perspektive ne mogu provesti u stvarnost bez prikladnih strukturnih okvira u zajednici vjernika i bez njihova sinergijskog funkcioniranja kako bi se dinamizam crkvenog života što bolje pretočio u evangelizacijsku praksu.

Kako je poznato, riječ sinodalnost izvedenica je od grčke riječi *syn-hodos*, što znači »ići zajedno, zajednički hod«. Drugi vatikanski koncil je tu osobinu ponovno otkrio kao nužan element crkvenog zajedništva i djelovanja te osnovao ustanovu biskupske sinode. Riječ je zapravo o bitnoj dimenziji Crkve kao zajednice Božjega naroda koja sebe shvaća odrazom zajedništva u samom trojedinom Bogu. Zato je nužno upućena na međusobno komuniciranje, osluškiivanje, suradnju i suodlučivanje, razmjenu iskustava i darova između pastira i vjernika, različitih služba i redova u samoj sebi kako bi što bolje ostvarila svoju zadaću naviještanja i svjedočenja evanđelja. Stvar o kojoj je ovdje riječ nije u Crkvi posve nova. U stoljećima nakon što su kršćani dobili slobodu javnog ispovijedanja vjere mjesne su Crkve često održavale svoje sinode prema onom poznatom načelu prvog tisućljeća koje se danas nekim usko hijerarhijskim ušima možda može dojmiti modernističkim: »Quod omnes tangit ab omnibus tractari debet« – »O onome što se svih tiče, moraju svi raspravljati.«

Želeći pokrenuti reforme na različitim područjima crkvenog nauka i života kao i odnosa spasenjske zajednice kako prema vani tako i unutar nje same, Koncil se i s obzirom na sinodalnost zauzeo za afirmaciju starih stečevina. U procesu promišljanja evanđeoske poruke za naše vrijeme, posadašnjenja i

otvaranja Crkve, oci su prepoznali važnost kolegijaliteta biskupa i njihove intenzivne međusobne suradnje. Jednako tako se pokazalo neophodnim iznaći institucionalno tijelo u kojemu će biskupi zajedno s papom redovito komunicirati i raspravljati o općim crkvenim pitanjima i problemima te donositi smjernice za pastoralno djelovanje. Već je papa Pavao VI. krajem drugog perioda koncilskog zasjedanja 1963. najavio osnivanje Vijeća biskupa, što će se ostvariti dvije godine poslije toga ustanovljenjem biskupske sinode. Od tada je taj značajan element zajedničkog hoda na višoj crkvenoj razini kao jedan, ali ne jedini element sinodalnosti, odigrao nezamjenljivu ulogu u provedbi Koncila. Tijekom pola stoljeća koncilске obnove u trogodišnjem ritmu održano je četrnaest redovnih sinoda, zatim tri izvanredne te deset kontinentalnih, odnosno posebnih sinoda koje su dale prepoznatljiv pečat crkvenom životu.

Tijekom proteklih pet desetljeća sinode su se održavale po uhodanom obrascu. Glavni je njihov nedostatak to što u njima ni na koji način nije sudjelovala vjernička baza, predstavnici vjernika laika. Doduše prethodni su pape donosili neka sitna poboljšanja, ali se temeljna shema sazivanja i rada sinode biskupa nije mijenjala. Papa Franjo je osobito u svojoj programskoj enciklici *Evangelii gaudium* – Radost evanđelja (2013.), a potom u znamenitom nagovoru na proslavi pedeset godina ustanovljenja Sinode biskupa (17. listopada 2015.) pokazao da odlučno želi ponovno oživjeti sinodalnost, nastavljajući reformu Crkve u duhu Drugoga vatikanskog koncila. U spomenutom nagovoru veli da je od početka svoje službe kao rimski biskup odlučio dati veću važnost sinodi kao dragocjenom naslijeđu Koncila.

Potrebu sinodalnosti sažeo je između ostalog u sljedećoj rečenici: »Svijet u kojemu živimo, i u koji smo sa svim njegovim protivštinama pozvani ljubiti ga i služiti mu, zahtijeva od Crkve jačanje njezine sinergije u svim područjima njezina poslanja.« Naveo je pritom riječi Ivana Krizostoma: Crkva i sinoda jesu sinonimi. Papa Franjo izgradnju sinodalnosti shvaća kao put što ga je Bog namijenio Crkvi trećeg tisućljeća. To je praktično pokazao na primjeru inovativnih elemenata koje je uveo u radu dviju proteklih biskupskih sinoda o obitelji: III. izvanredne sinode (Pastoralni izazovi obitelji u kontekstu evangelizacije, 2014.) i XIV. redovite sinode (Poziv i poslanje obitelji u Crkvi i suvremenom svijetu, 2015.). Prvi je put u pripremi sinoda biskupima poslan upitnik s pedesetak pitanja da ga prosljede župnim zajednicama i drugim skupinama vjernika te od njih zatraže odgovore, prijedloge i sugestije koje će poslužiti u izradi Radnog nacrtu (*Instrumentum laboris*). Vrijeme zasjedanja sinode je produženo, interventi su mogli biti i usmeni, u radu su svoja svjedočenja iznosili laici – kršćanski roditelji, objavljen je i rezultat glasovanja za svaki paragraf.

Sinodalna je Crkva prema papi Franji Crkva slušanja sa sviješću da je slušanje »nešto više od onoga što čujemo svojim osjetilom sluha« (EG 171). Riječ je o međusobnom slušanju u kojemu svaki ima nešto naučiti: vjernički narod, kolegij biskupa, rimski biskup – svatko slušajući druge i svi slušanjem Duha Svetoga »Duha istine« (Iv 14,17) da spoznamo što on »poručuje Crkvama« (Otk 2,7). Biskupska sinoda *cum Petro et sub Petro* jest zborište dinamike slušanja i treba biti njegovana na svim razinama crkvenog života. Ona je izraz dinamike zajedništva koje nadahnjuje sve crkvene odluke. Pritom su nabrojene sve tri razine na kojima je treba prakticirati i izgrađivati: razina partikularne Crkve (biskupije), razina biskupskih konferencija i razina sveopće Crkve. Što se tiče prve razine, papa Franjo ističe osobito važnim da »organizmi zajedništva« (prezbiterско vijeće, vijeće savjetnika, kanonički zbor i pastoralno vijeće) budu povezani s »bazom« i polaze od svagdašnjih problema vjernika da bi Crkva poprimila sinodalno obličje.

Tijekom pedeset godina nakon Drugoga vatikanskog koncila održano je oko 900 biskupijskih sinoda u Katoličkoj crkvi, koja ima okruglo 3 200 biskupija. K tome treba pribrojiti 33 sinodalna procesa, koji formalno gledajući ne odgovaraju statusu biskupijskih sinoda, zatim 10 pokrajinskih koncila, 28 nacionalnih sinoda na razini biskupskih konferencija te nekoliko kontinentalnih sinoda u Južnoj Americi. Premda je prema *Zakoniku kanonskog prava* iz 1983. godine pravno otpala obveza da pojedina biskupija barem u deset godina održi biskupijsku sinodu, ipak ne ohrabruje činjenica da više od dvije trećine partikularnih Crkava nakon Drugoga vatikanskog koncila nije održala nijednu sinodu (vidi: Peter HÜNERMANN, *Bischofskonferenz und Synodalität*, u: *Theologische Quartalschrift*, 196 [2016.] 1, 47–56). Stanje u Hrvatskoj nije ništa bolje od spomenutog prosjeka. Od današnjih 14 hrvatskih nad/biskupija samo su tri od njih održale biskupijske sinode: Splitsko-makarska nadbiskupija (1986.), Đakovačko-osječka (2003.) i Zagrebačka nadbiskupija (2005.) Ovdje valja napomenuti da se, s obzirom na pretkoncilske biskupijske sinode, njihova zadaća nakon Koncila mijenja. One više ne donose primarno biskupijske ili regionalne zakonsko-pravne odredbe, nego tijekom sinodalnog procesa raspravljanja i zasjedanja oblikuju zajedničke orijentacije, doprinose stvaranju konsenzusa te posređuju dublje poznavanje vjere i duhovno iskustvo.

Što se tiče druge razine sinodalnosti, osobito na području biskupskih konferencija, papa Franjo priznaje da se tu još nije posve ostvarila želja Koncila da one pridonose jačanju mentaliteta biskupskog kolegijaliteta. On najavljuje jačanje te druge razine sinodalnosti (možda aktualizacijom nekih aspekata iz prakse rane Crkve) te veli: »U tom smislu primjećujem nužnost da se pristupi

zdravoj 'decentralizaciji'« (EG 16). Povrh spomenutog elementa u hodu prema sinodalnoj Crkvi, na čiju smo izgradnju svi pozvani, vrlo je znakovita i osobito značajna između ostalog i misao o sinodalnosti kao konstitutivnoj dimenziji Božjeg naroda koja pruža (obnovljeni!) interpretacijski okvir za shvaćanje hijerarhijske službe što može imati pozitivne ekumenske učinke. »Uvjeren sam da će se u sinodalnoj Crkvi i obnašanje petrinskog primata biti bolje razjašnjeno«, veli papa Franjo pri kraju spomenutog nagovora u povodu obilježavanja pedeset godina ustanove Sinode biskupa.

Izgradnja sinodalne Crkve očito je velik pothvat sadašnjeg Pape. Reforma koju je time otpočeo na tragu je koncilske obnove i u sklopu je poziva na novu evangelizaciju. Koliko će u tome uspjeti ovisi zapravo o tome koliko ćemo se svi mi Kristovi vjernici odlučiti na zajednički hod, spoznati nove putove koje Gospodin otvara Crkvi, odnosno koliko ćemo se dati zahvatiti njegovom Radošću evanđelja.